

mare. Atque eisdem rationibus, ob quas Incarnatio Verbi divini tanto tempore dilata est, minor fuit in præteritis generationibus gratiæ communicatio, et major cæcitatibus hominum permissio. Unde est illud Pauli Rom. 11: *Conclusit Deus omnia in incredulitate, ut omnium miseretur*; et ad Galat. 3: *Conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus*; quod successu temporum factum est, nam post antiquiora tempora copiosior gratia Judæis data est, non propter ipsorum meritum, sed propter Christum, et in ipsius gloriam, et ex gratuita electione Dei, ut in epist. ad Rom. late Paulus ostendit. Tandem vero, in tempus legis novæ, abundantia gratiæ reservata est, propter ejusdem Christi præsentiam, ut in fine tractatus de legibus late diximus; atque ita omnis gratia, ejusque abundantia respectu communitatis generis humani, non habet aliam radicem et causam, præter voluntatem Dei et Christi meritum.

15. *Consideratio hujus veritatis ultima.* — Ultimo, considerari potest hæc varietas sufficientium auxiliorum in diversis orbis provinciis et nationibus, quæ maxime cernitur tempore legis evangelicæ. Nam certum est nationes illas, quibus Evangelium prædicatum est, majora sufficientis gratiæ auxilia recepisse, quam eas quæ hoc beneficio caruerunt. Videmus autem Evangelium quibusdam esse citius prædicatum quam aliis, adeo ut usque ad nostra tempora a vastissimis gentibus fuerit ignoratum, et nondum ad omnes pervenerit. Quod autem non sine speciali et occulta Dei providentia, hæc et similia eveniant, ostensum nobis est variis exemplis. Nam imprimis Paulus, Rom. 1, dicit se proposuisse ire ad prædicandum Romanis, et prohibitum esse usque tunc, quod multi Patres de prohibitione per Spiritum Sanctum intelligunt, Chrysostomus, Gregorius, Ambrosius, Anselmus et alii; item Act. 16, ubi Paulus et Timotheus prius vetiti sunt a Spiritu Sancto loqui verbum Dei in Asia; et postea, cum tentarent ire in Bithyniam, non permisit eos Spiritus Sanctus, et postea per visionem admonitus est Paulus transire in Macedoniam; et cap. 18, similiter per visionem præcepit illi Dominus: *Loquere, et ne taceas, etc., populus enim mihi est multus in hac civitate.*

16. Hujus autem varietatis et providentiæ divinæ Semipelagiani conabantur rationem reddere ex operibus hominum a Deo prævisis: Nam quibusdam aiebant prædicatum esse quia

creditori erant, aliis negatum esse, quia non erant creditori; unde quia rationem reddere non poterant ex operibus aliquando futuris, illam sumebant ex præscientia operum sub conditione futurorum, ut referunt Prosper et Hilarius in epistolis ad Augustinum, et in suum favorem eundem Augustinum allegabant, quia in Epistola 49, quæst. 2, de toto tempore prædicationis evangelicæ, dixit voluisse *Christum hominibus apparere, et prædicare doctrinam suam, quando sciebat, et ubi sciebat esse qui in eum fuerant creditori.* Nec videtur hæc sententia aliena a sensu Patrum, nam Gregorius, hom. 12 in Ezech., docet interdum Deum prohibere verbum suum alicubi prædicari propter auditorum malitiam, qui verbum cum fructu non suscipient, et adducit id Act. 22, ubi Paulus refert sibi esse a Domino dictum: *Evi velociter ex Jerusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me.* Et homil. 4 in Evangel., eandem rationem reddit ex præscientia Dei, vetuisse nimirum prædicare tunc Paulum in Asia, ne gravius de contempta prædicatione judicarentur; prævidebat ergo Deus illos, qui tunc in Asia erant, non fuisse credituros, et ideo Apostolos et socios illuc ire noluit. Eandem rationem tradit Chrysostomus, hom. 63 in Matth., et Beda, verba Gregorii usurpans, Act. 16, et expresse Oecumenius: *In Asia (inquit) et Bithynia vetat Spiritus ne verbum disseminent Apostolum, præcivit enim hæresim eorum, qui spiritum impugnant, dominaturam illis, qui ibi degerent.*

17. *Refertur prædictæ varietatis ratio in voluntatem Dei.* — Nihilominus dicendum est, simpliciter et absolute loquendo, non posse rationem primariam et proximam adæquatam hujus varietatis ex libero arbitrio hominum sumi, sed esse occultissimam, et ex divina voluntate et prædestinatione pendere. Unde Augustinus, lib. octoginta trium Quæstionum, quæst. 68, circa finem: *Hæc (inquit) vocatio, quæ sive in singulis hominibus, sive in populis, sive in genere ipso humano per temporum opportunitates operatur, et profundæ ordinationis est*; et libro de Dono persever., cap. 14, in divinam prædestinationem id refert, et contra Semipelagianos id convincit ex illo Matth. 11: *Væ tibi, Corozain, etc.*; nam ibi prædicatum est Evangelium, et facta sunt signa in populis non credituris, et negata sunt Tyriis et Sidoniis, qui creditori essent, si talia verba audiissent, et signa conspexissent. Idemque latissime tradit Prosper in ep. ad Ruf-

finum, ubi inter alia ponderat, in initio evangelicæ prædicationis, non potuisse ire Apostolos ad prædicandum, nisi quo Spiritus Dei ire voluisset, et quasdam gentes suo tempore cœpisse gratiæ Dei esse participes, alias nullum adhuc odorem boni istius attigisse; totumque refert in voluntatem Dei, cui humanæ non possunt obsistere voluntates. Nam quod istis prædicetur Evangelium, non potest eorum bonis moribus tribui, cum bonos et pios mores non conferat nisi gratia; nec, quod illis non prædicetur, potest ex pravis eorum moribus nasci, cum nulli sunt tam feri mores, quos non facile possit gratia mutare, si velit; et libro 2 de Vocat. gent., cap. 9 et sequentibus, alias cap. 3, eandem gratiæ inæqualitatem mirabiliter expendens, concludit: *Quæ causæ itaque sint harum sub eadem gratia dissimilitudinum, quæ rationes, sanctis Scripturis non loquentibus, quis loquetur? et cum in eis scientia Pauli Apostoli a disputatione transeat in stuporem, cujus erit tanta præsumptio, qui hæc disserendo existimet aperienda, potius quam silentio miranda?*

18. *Confirmatur ratio.* — *Declaratur.* — Ratio vero est, quia, ex diversis operibus liberi arbitrii bonis, aut pravis, non potest prima ratio hujus varietatis assignari, et licet interdum possit aliqua proxima inveniri, non potest esse adæquata, nec prima. Declaratur hæc ratio, quæ est fundamentalis in hac materia. Nam imprimis, quod Semipelagiani dicebant quibusdam esse negatam vel dilatam prædicationem Evangelii, quia sub conditione prævisum est quod, licet prædicaretur, non crederent, quatenus sentiebant illam esse pœnam incredulitatis illo modo futuræ, valde errabant, et sæpe arguuntur ab Augustino, quia Deus non punit peccata quæ futura non sunt, etiamsi essent futura, si hoc vel illud accideret; quia hæc simpliciter nihil sunt; quod autem nihil est, non dignum pœna, imo interdum est miseratione dignum, et ita inter gratiæ beneficia computatur: *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus*, Sap. 4, ut expendunt Augustinus, epist. 107, et Prosper, lib. de Ingratis, c. 32; unde ex hoc ipso testimonio reprobatum sufficienter illa sententia, quæ asserebat Deum punire privatione gratiæ suæ illa peccata, quæ commissurus quis esset si viveret, vel si Evangelium ei prædicaretur, ut notavit Augustinus epist. 105, et de Corrupt. et grat., cap. 8, et de Prædest. Sanct., cap. 14; nihilominus tamen, seclusa ratione pœnæ, vel meriti, sæpe verum habet illa ratio,

quod Deus prohibet alicui genti aliquo tempore prædicari Evangelium, quia tunc non erant creditori; non tamen in pœnam infidelitatis quæ fuisset futura, sed potius ex misericordia, ne contemnendo fidem, majoris pœnæ rei fierent, ut Gregorius et Beda dixerunt. Hæc vero ratio, licet sit aliquando vera, non est adæquata, quia interdum prædicatur fides etiam his, qui pejores ea occasione futuri sunt, quorum in hoc Deus noluit misereri, et ita tandem in secretum divinæ voluntatis revolvimur. Similiter sæpe prohibetur aliquibus prædicari, propter eorum peccata, quæ impedimentum illatura sunt fidei, et in pœnam, non infidelitatis quæ futura esset, si prædicaretur eis Evangelium, sed peccatorum quæ jam a tali gente commissa cernuntur, nam licet Deus posset eorum misereri, et per abundantem gratiam illorum mentes commutare, justo et occulto judicio non vult.

19. *E contra jubet Deus alicubi prædicari Evangelium, prævidens quod illic sint multi creditori.* — *Probatum ex Scriptura.* — E contrario vero sæpe Deus jubet alicubi prædicari Evangelium, prævidens illic esse multos credituros, ut aperte dicitur Act 28, ibi: *Populus enim mihi multus est in hac civitate.* Tunc vero nec talis prædicatio est propter bona merita in illis gentibus inventa ante fidem, quia nulla talia esse possunt, ut supra late probatum est, et optime ostendit Prosper, dicta epist. ad Ruffinum, et Augustinus, dicto lib. de Prædest. Sanct.; nec etiam propter meritum futuræ fidei, quia, ut prævisa tantum sub conditione, nullam habet rationem meriti, ut dictum est; ut futura autem absolute est effectus ipsius prædicationis et auxilii, et ideo non potest esse meritum ejus; fides ergo, quæ tunc futura esse prævidetur, ut effectus gratiæ prævidetur, et propter illam tanquam propter finem a Deo intentum tale auxilium confertur. Et in hoc sensu illa ratio reddi potest aliquando ut causa proxima in illo genere talis beneficii, non tamen potest esse ratio adæquata, quia sæpe Deus prævidet gentem credituram, si ei prædicetur fides, et tamen ad illam prædicatores non mittit, sicut in Tyriis et Sidoniis vidimus. Quapropter nec illa potest esse ratio prima, sed recurrendum est ad divinam voluntatem, quæ ita voluit gratiæ suæ dona distribuere, et in hoc sensu approbavit illam rationem, et explicuit quod contra Porphyrium scripserat Augustinus, lib. de Prædest. Sanct., cap. 9. Addi etiam potest ex eodem Augustino, lib. de Dono persever., cap. 9, tunc

maxime eis prædicari Evangelium qui prævidentur credituri, quando illi sunt prædestinati, et ad salutem electi: nam propter electos maxime Deus suam gratiam communicat. Unde fieri potest ut propter paucos electos prædicetur Evangelium, ubi plures sunt repugnaturi, et tunc occasione electorum, quibus datur auxilium efficax, datur reliquis audientibus auxilium sufficiens. Et ad hunc modum, ex hac radice, adæquata ratio redditur hujus mirabilis varietatis providentiæ divinæ, quantum in hac vita, juxta divinam Scripturam, conjectare possumus.

20. Respondetur argumentis Massiliensium.

— Argumento primo. — Argumento secundo.

— Ad argumenta ergo Massiliensium respondeo. Ad primum dicitur, verba illa Sapientis: *Æqualiter est illi cura de omnibus*, solum significare æqualitatem in universalitate, quia omnium rerum, nulla excepta, habet providentiam Deus, et in hoc est quædam æqualitas, quia sive sint res magnæ, sive minimæ, omnium in particulari et in individuo habet providentiam. Nihilominus tamen, quoad effectus providentiæ, et modos ejus, est varietas in divina providentia, vel juxta Dei arbitrium, vel secundum proportionem et unicuique convenientem rationem, et hoc modo dixit Paulus 1 Corinth. 9: *Numquid de bobus cura est Deo?* non quia nulla sit, sed quia non talis qualem habet de hominibus, vel de prædicatoribus evangelicis, de quibus Paulus ibi tractabat. Deinde dicimus sermonem Sapientis ibi esse de justitia in retribuendis pœnis: dixerat enim quod *potentes potenter tormenta patientur*, et ideo adduxit rationem, quod Deus non accipit personas, et quod pusillum et magnum ipse facit, quia in negotio justitiæ æquitatem servat, atque ita æqualitatem etiam servat, utique justitiæ. At vero in negotio gratiæ, non oportet ut servet æqualitatem, quia non ut judex, sed ut Dominus absolutus illam confert: et ita, licet majorem vel minorem tribuat, non accipit personam, nec tenetur, quos æqualiter creavit, æqualiter gratificare, quia sunt beneficia diversorum ordinum, quanquam etiam in ipso ordine naturæ plura etiam beneficia quibusdam conferat quam aliis, solum quia vult, vel quia ita voluit causas universi disponere. Et hoc est quod Paulus dixit Roman. 9, esse in potestate figuli, ex eadem massa facere unum vas in honorem, et aliud in alium inferiorem usum. Ad secundum, respondemus testimonia illa Sanctorum intelligenda esse juxta priorem mo-

dum æqualitatis, qua Deus ex se nemini gratiam suam negat, et omnibus illam offert æqualiter, id est, nullo excepto, seu æqualiter, quantum ad gradum sufficientiæ; in latitudine autem illius non negant dare illam copiosorem in majori, vel minori, secundum consilium voluntatis suæ, et dividens singulis prout vult.

CAPUT XX.

DE CONCORDIA LIBERI ARBITRII CUM NECESSITATE SUFFICIENTIS AUXILII PRÆVENIENTIS.

Hic est veluti scopus totius disputationis hujus libri, et ideo, licet resolutio puncti, in hoc titulo propositi, ex discursu totius libri manifesta sit, utile nihilominus erit eam breviter proponere, et totius libri doctrinam veluti in summam colligere. Libertas ergo arbitrii duas includit partes, seu potestates, ut supra dixi, scilicet potestatem agendi, et potestatem non agendi, seu oppositum faciendi. Unde duo repugnare videntur usui libertatis, videlicet impotentia actum faciendi, et necessitas faciendi, seu, quod idem est, impotentia suspendendi actum, vel faciendi alium repugnantem. In præsentia ergo nulla est difficultas de concordia auxilii sufficientis cum libertate arbitrii ex ea parte qua requirit potestatem non agendi, quoniam hanc ipsam requirit auxilium sufficiens, quatenus tantum seu præcise est sufficiens; quia illud dicitur auxilium sufficiens, quod, licet det posse, in re non dat agere, aut velle, nec per se postulat ut illud det infallibiliter, et ideo optime componitur auxilium sufficiens, non solum cum potestate non agendi, sed etiam cum ipsa carentia actionis. Ex hoc ergo capite non est in præsentia difficultas, sed illa pertinet ad auxilium efficax, et in libro sequenti tractabitur. Difficultas ergo præsens est de concordia sufficientis auxilii cum libertate arbitrii, ex ea parte qua potestatem faciendi requirit.

1. *Discutitur punctum difficultatis circa auxilium sufficiens.* — Ad difficultatem ergo explicandam, oportet ulterius advertere, aliud esse loqui de efficacia auxilii sufficientis, quam de se, seu in actu primo habet, aliud de necessitate talis auxilii. Nam tale auxilium, ratione suæ efficacitatis, tantum abest ut repugnet libertati, ut potius compleat illam, si alioqui tale auxilium necessarium sit ad operandum, ut ipsa ratio sufficientis auxilii includit, et nomen indicat. Dicitur enim auxilium

sufficiens, quod dat posse: nam si supponat posse, solum dabit facilius posse, et ita jam non erit tantum sufficiens, sed abundans, sicut habitus acquisitus non est tantum auxilium sufficiens, sed plus quam sufficiens, et augens virtutem agendi, alias sufficientem. Auxilium autem gratiæ, quod præcise dicitur sufficiens, non supponit sufficientem potestatem, sed dat illam, et ideo merito dicitur complere libertatem arbitrii, ex ea parte qua libertas potestatem agendi requirit. Unde etiam nulla est difficultas in concordia talis auxilii, positi in potentia, cum ejus libertate. Difficultas ergo solum esse potest in carentia talis auxilii, supposita ejus necessitate. Nam si necessarium est, sine illo non est potestas agendi; ergo nec integra libertas; sæpe autem contingit deesse tale auxilium, saltem propter hominis impedimentum; ergo tunc actio et omissio non est libera: in contrarium vero est, quia, non obstante carentia auxilii, actio vel omissio imputatur ad culpam; ergo est libera.

2. *Consideratur auxilium sufficiens in ordine ad singulos actus in particulari.* — Tertio, ad hanc concordiam explicandam, necessarium est libertatem agendi considerari in ordine ad singularem actum, cum determinatione omnium circumstantiarum et conditionum quæ hic et nunc ad agendum requiruntur; duobus enim modis possumus loqui de potestate agendi, et non agendi; uno modo, in confuso respectu alicujus multitudinis actionum vel omissionum, quæ non simul, sed successive occurrunt; ut dicitur homo posse vel non posse servare omnia præcepta, vel vitare omnia peccata collective longo tempore; quæ potentia et impotentia non consideratur in singulis actibus, nec in aliquo in particulari, sed in toto illo cumulo; unde magis est potestas continuandi, vel perseverandi, quam simpliciter agendi, vel non agendi. Alio modo consideratur potestas hæc in ordine ad singularem actum, hic et nunc in tali materia, et cum talibus circumstantiis faciendum vel vitandum. Dicimus ergo libertatem arbitrii esse hoc posteriori modo considerandam, quia actiones sunt singularium, et cum omnibus ad singularem requisitis exercentur, et ideo sic actio libera exercetur, et usus libertatis in sola tali actione cernitur et locum habet; respectu vero objecti confusi, seu multitudinis actuum collective sumptorum, in tantum erit potestas libera, in quantum in singulis actibus libere possit exerceri, quia non exercetur libertas immediate circa totam collectionem, sed ra-

tione singulorum, et sigillatim circa unumquemque, unde fieri non potest ut sit libertas ad collectionem totam, si vel in uno singulari actu desit; e contrario vero accidere potest ut detur potestas libera ad singulos, et nihilominus quod simpliciter non possit totam collectionem indefectibiliter explere, non physica impotentia, sed morali, ut in lib. 4 explicatum est. In præsentia ergo auxilium vere sufficiens considerandum est in ordine ad singulos actus, in particulari sumptos; nam si tale fuerit, hoc satis erit ad illius cum libertate concordiam, etiamsi fortasse, secundum potestatem moralem, illud non satis sit ut possit homo simpliciter et moraliter totam aliquam collectionem actuum continuata serie efficere, quia talis impotentia potest esse, ut dixi, cum arbitrii libertate, ac proinde etiam esse potest cum auxilio sufficienti ad liberum usum; an vero ex divina providentia taliter detur, necne, lib. ult., tractando de perseverantia, dicemus.

3. *Effectus ad quos auxilium sufficiens potest esse necessarium.* — *Effectus primus.* — *Effectus secundus.* — Tandem sunt duo effectus liberi, ad quos necessarium esse potest auxilium sufficiens: unum est, vitare aliquod peccatum, sive non violando negativum præceptum, sive implendo præceptum affirmativum: aliud est efficere aliquem actum supernaturalem, ut talis est, sive fiat ex præcepto, sive non, et sive ita fiat ut possit omitti sine peccato, vel ad vitandum peccatum necessarium sit; semper enim ad talem actum efficiendum est auxilium gratiæ necessarium. Unde potest etiam distingui necessitas auxilii sufficientis ad hunc vel illum effectum; nam ad primum interdum requiritur per se, ut in vitandis peccatis contra præcepta supernaturalia affirmativa, interdum in casu, et quasi per accidens ob extrinsecam difficultatem, ut in implendo præcepto naturali tempore gravis tentationis, vel difficultatis. Ad posteriorem autem effectum requiritur per se propter excellentiam talis actus: et ideo ad hunc posteriorem effectum requiritur auxilium per se supernaturale: ad primum autem sufficere potest speciale auxilium gratiæ, etiamsi naturalis ordinis sit, quæ omnia ex dictis in superioribus manifesta sunt.

4. *Regula prima.* — *Conciliatur libertas arbitrii ad non peccandum cum necessitate auxilii ad cavendum peccatum, ex Bellarmino.* — His ergo positis, duæ regulæ sunt constituendæ. Prima est, quoties occasio peccandi in particulari occurrit, et homo non potest in tali